

Magnae Moraviae fontes historici (MMFH)

Edice je souborem pramenů, obsahuje 5 svazků. Na vydání písemných pramenů k dějinám Velké Moravy se podíleli pracovníci z filosofické fakulty University J. E. Purkyně v Brně (dnes FF MU) a Československé akademie věd. Prameny k Velké Moravě, které jsou obsaženy v této edici, pocházejí z různého prostředí (Franská říše, Řím, Itálie, Byzanc, Morava, Bulharsko, Rus, Čechy atd.). Prameny jsou z doby 7. – 15. stol. Hlavní důraz 9. a počátek 10. stol. – rozvoj a rozkvět velké Moravy.

Jsou psány latinsky, řecky, staroslověnsky, arabsky, anglosasky, hebrejsky.

Jsou zde uvedeny i prameny k okolním oblastem, které byly ve spojení s Velkou Moravou nebo se během 9 stol. dostaly pod bezprostřední panství nebo i nepřímý vliv Moravanů.

Pozdější, které zachycující ohlas a tradice Velké Moravy. Jsou zde prameny pro dějiny Východní marky v dnešním Rakousku, oblasti na jih od dnešní Moravy až k Dunaji, dnešního severního Maďarska, ale také k dějinám Čech 9. stol., srbského Polabí v dnešním Německu, k dějinám pozdějšího Slezska, Vislanska-Krakovska v dnešním Polsku, zčásti i území, které leží dále na východ, objeví se zde i prameny k dějinám Panonie a Potisí 9. stol. v dnešním Maďarsku, Jugoslávii a Rumunsku.

SWAZEK I.

Obsahuje letopisy a kroniky.

Vyšel v roce 1966, k vydání jej připravili: Zdeněk Masařík, Lubomír Havlík, Radoslav Večerka, Dagmar Bartoňková. Prameny pocházejí většinou s Franského území.

V tomto svazku můžeme nalézt:

Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri – 4 kroniky tzv. Fredegara

Tyto kroniky jsou jediným pramenem, který nám přináší zprávy o bojích Slovanů s Avary ve střední Evropě a také o existenci Sámovy říše. Další prameny o Sámově říši (Gesta Dagoberti, Conversio Bagoariorum et Carantanorum) přinášejí již údaje přejaté. Z těchto kronik se můžeme dozvědět o vztazích mezi franským králem a Sámovou říší, politických dějinách střední Evropy a slovansko-avarské symbiose v první polovině 7. stol

Názory na autora a jejich vývoj a jak tato kronika vznikla.

Annales regni Francorum - Letopisy království Franků

Politické dějiny Franské říše kon. 8. a zač. 9. stol., zprávy o bojích Franské říše s Avary v Potisí a v Panonii, kdy také docházelo k prvnímu styku Franků se Slovany v Karpatské kotlině, zvláště se Slovany sídlícími nad středním tokem Dunaje, kteří se posléze v jediné zprávě letopisů objevují pod vlastním jménem Moravané. Vznik letopisů je datován mezi lety 741 – 829.

Annales Bertiniani – Letopisy bertinské

Zahrnují léta 830 – 882, tímto chronologicky navazují na rukopisy regni Francorum.

Prozrazují mnohé zajímavosti, které se z fuldských nedovíáme, jsou objektivnější.

Neskrývají některé Ludvíkovi neúspěchy jak se o to pokoušejí letopisy fuldské. Z těchto důvodů jsou bertinské letopisy velmi cenným pramenem pro dějiny Velké Moravy.

Letopisy fuldské

Období 805 – 902. Jsou nejobsáhlejším písemným pramenem pro dějiny Velké Moravy 846–902.

Annales Alamannici - Letopisy alamanské

Annales Xantenses – Letopisy xantenské

Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon – Kronika Reginona z Prümu

Autor byl opat kláštera v Prümu, později v Trevíru (zemřel 913). Regin z Prümu byl autorem celé řady spisů, většinou náboženských. Ve své kronice popisuje události od nar. Kristova až do r. 906. Na Reginonovo dílo navázal pak jeho pokračovatel - trevírský mnich a

magdeburský biskup Adalbert, který kroniku vedl až do r. 967. Kronika je nejvíce věnována západofranským záležitostem a vztahům mezi Velkou Moravou a Východofranskou říší.

Cosmae Pragensis Chronica Bohemorum – Kosmy pražského kronika Čechů

Dalimilova kronika

Cronica Przibiconis dicti Pulkava – Kronika Přibíka zvaného Pulkava

Aeneas Sylvius Piccolomini Historia Bohemica

Mapy

Na konci svazku uvedeny sbírky pramenů, seznam hl. literatury

Svazek II.

Druhý svazek vyšel roku 1967 a k vydání jej připravili Dagmar Bartoňková, Lubomír Havlík, Jaroslav Ludvíkovský a Radoslav Večerka.

V tomto svazku najdeme životopisy, legendy, panegyriky (chvalozpěvy) i liturgické texty. Jedná se o díla, které vznikaly na území Velké Moravy, nebo písemnosti pozdějšího data, které zachycují ohlas a tradice Velké Moravy ve středověkém světě. Jsou zde obsaženy písemné památky spjaté nejen s Velkou Moravou, ale i říší Franckou, Německou, s Itálií, Bulharskem, Kyjevskou Rusí, Polskem nebo Čechami.

Latinské, staročeské a starohornoněmecké texty jsou psány latinkou; řecké texty písmem řeckým a prameny církevněslovanské užívají kapitálky ruské azbuky. Vedle českého znění je tedy vždy i verze původní. Pokud bylo dílo napsáno při vydávání v několika verzích, najdeme zde pro příklad vedle jedné verze i verzi jinou. Tzn., že jeden odstavec bude vytištěn třeba i třikrát, vždy ale v trochu jiném znění. Tyto písemnosti byly vydány v rozmezí 7. – 15. století, přičemž hlavní důraz je kladen na století deváté a počátek století desátého.

Svazek je rozdělen do tří hlavních částí:

A. vlastní životopisy (i veršované)

B. panegyriky a hagiografické spisy

C. výňatky z liturgických textů (historického charakteru)

V tomto svazku můžeme nalézt:

Dvě verze Života císaře Ludvíka I. Pobožného (Thegani/ Anonymi Vita Hludowici imperatoris)

Einhardi Vita Karoli Magni (Život Karla Velikého), vznik po roce 830

Pět děl o životě sv. Amada, biskupa maastrichtského (Vita s. Amadi episcopi Traiectensis)

Díla o Cyrilu a Metodějovi- Žitije Konstantina Filosofova, Pochvala Kirillu Filosofu, Uspenije Kirilla (Cyrilovo úmrtí),...

Život sv. Klimenta (bulharská legenda)

Vita sancti Procopii (Legenda o sv. Prokopu) – vznik asi v polovině 12. století. Existují 2 verze: Vita minor= starší a kratší; Vita maior= mladší a delší

Žitije Venceslava (Život knížete Václava)= První staroslověnská legenda o svatém Václavu z pol. 10.stol. O ostříhání vlasů sv. Václava.

I .a II. Žitije Nauma (to byl Metodějův žák)

Tempore Michaelis imperatoris – Legenda Moravica (Moravská legenda Za času císaře Michala – název od Dobrovského)

Vita sancti Wenceslai auctore Carole IV. (Karlova legenda o svatém Václavu)

Legenda Quemadmodum pochází z doby Karlovy (shoda s Karlovou legendou o sv. Václavu)

Soluňská legenda ze 14.-16. Století pochází z Bulharska, je spíše dějově smyšlená. Vypráví o tom, jak Cyril Filosof přivedl Bulhary k víře.

Život svatých Crha a Strachoty (kompilace 3 legend- Quemadmodum, Moravské a Diffundente sole)

Kyjevské listy z počátku 10.stol. jsou psány hlaholicí, nejstarší dosud známý slovanský rukopis se souvislým textem.

Služba Metodiju a Služba Kirillu (liturgické hymnické skladby)

SWAZEK III.

Obsahuje listiny, listy a různé historické texty. Vyšel v roce 1969, k vydání připravili:

Dagmar Bartoňková, Lubomír Havlík, Ivan Hrbek, Jaroslav Ludvíkovský, Radoslav Večerka.

Svazek je rozdělen na tři části:

Diplomata – Epistolae – Textus historici varii

U listin a listů jsou spuria vždy na konci každého oddílu chronologicky podle data, k němuž se hlásí.

diplomata – listiny

většinou listiny, které něco potvrzují, darují nebo zakládají. Například Ludvík Němec daruje Pasovu místo Litaha v Avarii, Přemysl Otakar I. potvrzuje práva pražského biskupství, Olomoucký biskup Jindřich Zdík přenesl sídlo v Olomouci a dal pořídit soupis majetku, Karel IV. zakládá v Praze klášter se Slovanskou liturgií

Konkrétní listiny – Karel Veliký, Ludvík Pobožný, Ludvík Němec, hrabě Kocel, Karel III, Arnulf, Ludvík Dítě, Ota II., Jindřich III, Olomoucký biskup Jindřich Zdík, Olomoucký biskup Robert, Václav I, Karel IV.

epistolae – listy

Listy – Alkuin, Michael III, Rostislav, Mikuláš I., Jan VIII. a další

Konkrétní listy obsažené v této části:

- Rostislav, vládce Moravanů, žádá poselstvím v Římě papeže Mikuláše I. o vyslání učitele
- Mikuláš I. exkomunikuje Fotia
- Jan VIII. uděluje arcibiskupu Metoději pochvalu za jeho činnost a slibuje potrestat Vichinga
- Svatopluk a Moravané žádají papeže Jana VIII. o vyslání Metoděje na Moravu jako arcibiskupa a učitele poněvadž jejich otcové přijali křesťanství od sv. Petra
- Jan VIII. přijímá moravského vládce Svatopluka do papežské ochrany a potvrzuje moravskému arcibiskupu privilegium jeho církve (Industriae Tuae)
- Řehoř VII. zakazuje českému vévodovi Vratislavovi II. používání slovanského jazyka při liturgii

Textus historici varii

- Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem plagam Danubii tzv. Bavorský geograf
 - Conversio Bagoariorum et Carantanorum – Obrácení bavorů a korutanců na víru
 - rukopisy A s pozměněným textem
 - B s nepozměněným textem
 - arabská popisná geografie
 - Kniha, nazývaná Orosius – popis Germánie. V letech 888 – 893 pořídil anglosaský král Alfréd Veliký překlad díla hispánského duchovního Pavla Orosia, které vzniklo kolem r. 471. Orosiův popis Germánie byl proveden v anglosaském originále zcela nově podle souvěké situace a informací, které získal jak z Franské říše a It., tak i z prostředí slovanského.
 - O velké Moravě se zmiňuje Konstantin Porfyrogenetos v díle Konstantinos Porfyrofennetos de administrando imperio (O spravování říše)
 - Drobné zmínky o Konstantinovi a Metodějovi v kalendářích a nadpisech
- Mapy, hlaholská abeceda

SWAZEK IV.

Obsahuje právní texty a dodatky. Tento svazek, v pořadí již čtvrtý, který vyšel v roce 1971, připravili k vydání: Dagmar Bartoňková, Lubomír Havlík, Karel Haderka, Jaroslav Ludvíkovský, Radoslav Večerka, Josef Vašica.

Celý svazek je rozčleněn do oddílů **A** (Leges- Textus iuridici) a **B** (Supplementa). Stejně jako v předchozích svazcích i zde jsou na konci knihy uvedeny Sbírky pramenů – Fontium conspectus a seznam nejdůležitější literatury – Commentarii et disputationes.

Oddělení **A** obsahuje prameny právní, jejichž zpracování si vynutilo zařazení do zvláštní skupiny, takže v oddílu **A** vznikla dvě pododdělení:

a které zahrnuje v chronologickém řazení písemnosti (jejich části) vzniklé mimo Moravu.

b obsahuje prameny církevně slovanské, u nichž se ví nebo alespoň předpokládá, že vznikly na Moravě.

Oddělení **B** zahrnuje dodatky, které z technických důvodů nemohly být umístěny v prvním svazku, kam náleží. Jedná se zejména o části některých pramenů již dříve uvedených a také o historické komentáře, které se týkají pramenů v prvním svazku. Tzn., už se nedovíme úvodní informace o textu samém, tedy kdy kdo dílo vydal a názory na něj. Je tam pouze text samotný nebo vysvětlující poznámky k němu.

Mnoho pramenů ale nebylo možno publikovat úplně či ve větším rozsahu. To je případ např. letopisů či kronik, které popisují dějiny prostředí, v němž vznikly. V MMFH jsou tedy uvedeny jen ty části, které mají co dočinění s Velkou Moravou.

Najdou se zde i právní památky bulharské nebo chorvatské, abychom je mohli srovnat s moravskými.

Konkrétně zde můžeme nalézt například:

(a) Návod na katechizaci proselytů (= ti, kdo přijali novou náboženskou víru), Ustanovení Mohučského koncilu, Odpovědi papeže Mikuláše I. na dotazy Bulharů (Řím 866), Soud mohučského arcibiskupa nebo Statuta Jana Biskupa diecéze olomoucké z roku 1349 o zavedení svátku sv. Cyrila a Metoděje.

(b) Soudní zákoník pro lid (Zákon sudnyj ljudem) pochází asi z 9. století a je uznáván za nejstarší písemnou právní slovanskou památku. Dříve se považoval za bulharský.

Boží slovo přikazuje pozemským vládcům (napomenutí vladařům) – za autora je považován Metoděj. Je to řeč, aby soudci – knížata zachovávala ustanovení obsažená v Soudním zákoníku pro lid.

Nomokámon (smíšená sbírka církevních kánonů a občanských zákonů týkajících se církve). V dodatcích se znovu objevují Čtyři knihy kronik tzv. Fredegara, Letopisy fuldské, laubašské či alamanské (text tam má ovšem jen čtyři řádky). Najdeme zde Kroniku opata Reginona z průmu, Dalimilovu kroniku, Kroniku Přibíka zvaného Pulkava nebo Katalogy Krakovských biskupů. Jsou zde i poznámky k Pověsti vremennych let.

V Záznamech o pasovských biskupech ze 13. století se dočteme o pokřtění Moravanů biskupem Regenharem.

SWAZEK V.

Obsahuje seznamy a rejstříky. Tento svazek tvoří závěr MMFH. K vydání byl připraven roku 1977 dr. Havlíkem. Jsou zde zpracované všechny čtyři předešlé svazky.

Index nominum geographicorum

Rejstřík měst a zeměpisně-politických názvů (seřazených podle abecedy).

Index nominum gentium populorumque

Rejstřík jmen etnik a národností (i cizí názvy)

Index personarum historicarum

Rejstřík historických osobností

Index authorum

Rejstřík autorů

Index fontium

Rejstřík pramenů, je zde 6 podčástí :

- a) annales et chronicae = letopisy a kroniky

b) diplomata

c) epistolae = dopisy, listy (kdo komu co napsal)

d) textus biographici et hagiographici = životopisy světské a životopisy svatých

e) textus historici varii = různé historické texty

f) leges = zákony

Annales Moraviae Magnae

Letopisy Velké Moravy. Je zde uvedeno, ve kterém svazku se příslušný text nachází.

Regnum Moravorum

Mapa Velké Moravy